

N:o 43.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1899, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagbestämmelser i fråga om de kyrkliga kommunernas och deras förvaltningsorgans ställning till de eklestiasitika myndigheterna.

Lagutskottet har att afgifva utlåtande öfver en af herr *D. Holmgren* i Varnhem inom Andra Kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 122, af följande lydelse:

»Enligt hvad en allmän erfarenhet gifver vid handen, råder så väl hos allmänheten som i synnerhet hos myndigheterna i flera punkter en icke ringa oklarhet beträffande de befogenheter med afseende på handhafvandet af kyrkors och församlingars medel samt kontrollen deröfver, som tillkomma å ena sidan församlingarna och deras organer, å andra sidan hufvudsakligen stiftsstyrelserna och deras representanter.

Den sjelfständighet, som den nyare lagstiftningen tillerkänner församlingarna i vårdandet af deras ekonomiska angelägenheter, synes mångenstädes ännu icke hafva inträngt i vederbörandes rättsmedvetande. Den katolska uppfattningen af kyrkans och dess myndigheters magtställning gent emot församlingarne synes ännu spöka på vissa håll, der man gör anspråk ej blott på en dessa myndigheter i lagen endast delvis medgifven granskningsrätt utan ock på rätt till direkt ingripande i den kyrkliga kommunens förvaltning, ja, på en mot hela vårt rättsystem stridande domsrätt öfver dess förvaltande organer.

Att lagstiftningen genom bristande tydlighet och fullständighet

har sin skuld i detta missförhållande, är obestriddigt. För utrotandet af en mot denna lagstiftnings *anda* stridande praxis krävas därför tydliga lagbestämmelser, hvarigenom dels en gräns uppdrages mellan stiftstyrelsernas och församlingarnas befogenheter, dels ock de förra så väl till sitt omfång som beträffande sättet för deras utöfvande noga bestämmas och regleras.

Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd af den 21 mars 1862 nämner i § 2 bland föremålen för kyrkostämmans handläggning eller beslutanderätt dels »*kyrkomedels användande samt kyrko- och skolräkenskapers granskning, dels hushållning med och vård om kyrkans egendom.*»

Beträffande användandet af kyrkokassan eller de medel, som tillhöra sjelfva kyrkan, få de enligt uttrycklig förklaring, gifven genom kongl. cirkuläret den 29 oktober 1886, användas till allt, som på något sätt afser kyrkans behof och ändamål; *af församlingen*, men icke till annat, hvaremot församlingens öfriga medel naturligtvis äfven få användas för andra ändamål, med hvilka kyrkostämman eger taga befattning. I fråga om föryttring af kyrkoegendom äro särskilda föreskrifter gifna, hvilka inskränka församlingarnas dispositionsrätt.

Enligt kyrkostämmoförordningens 22 § tillkommer det kyrkorådet bland annat »*att vårda kyrkans angelägenheter*», liksom skolrådet har sig »*vården om och befattningen med folkskolan*» uppdragen; och hvardera myndigheten har att inom sitt område ombesörja verkställigheten af stämmans beslut, der sådant ej är åt annan uppdraget, öfva tillsyn öfver personers förvaltning, åt hvilka särskilda verkställighetsbestyr af kyrkostämman anförtrotts, enligt §§ 36—39 och 33 upprätta årligt inkomst- och utgiftsförslag för kyrkan, resp. skolan, framlägga dessa till stämmans pröfning, låta på föreskrifvet sätt verkställa uppbörd af uttaxerade medel, mottaga och förvalta dessa samt använda dem för afsedda ändamål, i enlighet med stämmans föreskrifter och under ordförändens tillsyn låta föra räkenskaper öfver omhänderhafda medel samt aflemna dessa räkenskaper till de af stämman utsedda revisorer o. s. v., hvarefter stämman eger att granska räkenskaper och förvaltning och, der anledning gifves, inför vederbörlig domstol anställa klander inom natt och år, efter hvilken tid annars den ansvarighet, som åligger hvarje kyrko- eller skolrådsledamot gemensamt med de öfriga fullständigt upphör.

§ 34 af kyrkostämmoförordningen säger emellertid: »Om vård af kyrka och kyrkoegendom samt af medel, som under domkapitlets in-

seende ställda äro, äfvensom i fråga om föryttring af sådan egendom, gäller hvad i ty fall särskildt föreskrifvet är.»

Sista punkten af § 39 lyder: »Hvad nu om granskning i kyrkostämman sagdt är, gör icke någon ändring i hvad om särskild revision af kyrko- och skolräkenskaper finnes stadgadt.» Och § 41 lemnar åt vederbörande domkapitel att, *med anledning af anförda besvär*, pröfva lagligheten af kyrkostämmas beslut angående kyrkomedels användande samt kyrko- och skolräkenskapers granskning, hvaremot dylik pröfningsrätt i fråga om beslut rörande hushållningen med och vården af kyrkans egendom tillkommer Konungens befallningshafvande.

Det skulle af det anförda tyckas, som om församlingarnas sjelfständighet i fråga om vården af deras och kyrkans ekonomi vore genom lag fastslagen, derest ej de särskilda stadganden, hvartill §§ 34 och 39 i kyrkostämmoförordningen hänvisa, innehålla något, som ställer dem och deras förvaltningsorganer under vederbörande myndigheters, enkannerligen domkapitlens, fullständiga förmynderskap.

Jag bortser ifrån de föreskrifter, som gälla beträffande domkyrkor och dessas medel, och tänker särskildt på våra landsförsamlingar. Männe då de »särskilda föreskrifter», som finnas beträffande vården af kyrkans egendom, afse *sättet* för denna vårds utöfvande eller de personer eller myndigheter, som skola handhafva densamma? I kyrkolagen, presterskapets privilegier och andra äldre författningar finnas några bestämmelser, hvilka *icke* äro af beskaffenhet att göra något intrång på vederbörandes tillbörliga sjelfständighet; hit hörer stadgandet, att kyrkomedlen ej få sammanblandas med förvaltares egna medel. Beträffande åter hvem eller hvilka förvaltningen och vården om kyrkomedel tillkommer, så var detta af gammalt pastor och kyrkovärdarne. I en kongl. resolution af den 12 november 1880 skiljes emellan *kyrkans* medel, öfver hvilka det åligger pastor och kyrkovärdarne att hafva vård samt föra räkenskaper, och »de medel, som kyrko- och skolråden om händer hafva», för hvilka kyrko- och skolrådet må utse kassaförvaltare, och rörande hvilka pastor såsom dessa korporationers ordförande endast har att tillse, att räkenskaperna vederbörligen föras.

I ett Kongl. Maj:ts utslag den 3 juni 1881 lemnas emellertid den förklaringen, att enligt grunderna för kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman m. m. »den befattning med kyrkans ekonomiska angelägenheter, som tillkommit kyrkovärdarne, öfvergått till kyrkorådets samtliga valde ledamöter», hvilka alltså jemte kyrkoherden, som, der ej annorlunda öfverenskommit, har att föra hithörande räkenskaper, ega att utan domkapitels eller annan myndighets inbland-

ning utöfva vården af kyrkans tillhörigheter. Men då detta är fallet, afse obestriddigen bestämmelserna om *ansvarighet* och *ansvarsfrihet* förvaltningen af *alla* både kyrkans och församlingens medel, och en vederbörligen meddelad décharge bör skydda förvaltarne för alla efterräkningar. Att detta icke är af stiftsstyrelserna erkändt, lärer ej vara någon hemlighet.

Hvarpå den i § 39 af kyrkostämmoförordningen åsyftade »särskilda revision af kyrko- och skolräkenskaper» syftar, har jag ej rätt klart för mig. Denna bestämmelse synes hafva förlorat all betydelse genom §§ 4 och 13 af Lag om straff för embetsbrott af prest och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889.

Så mycket synes mig dock böra erkännas, att denna hänvisning till en revision, som ställes i motsats till kyrkostämmans granskning af räkenskaperna och följaktligen skall utöfvas af någon statens myndighet, *icke* kan vara liktydig med en obegränsad rätt för domkapitlen att, när helst de finna för godt, låta utan särskild anledning anställa visitationer och husransakan eller infordra räkenskaper öfver kyrkokommunens hela förvaltning, dervid vållande handhafvarne af dess medel och räkenskaper, utom chikaner af betänkligaste art, ett ofta betydligt, ehuru fullständigt onödigt extra arbete och hvarjehanda obehag.

Det gifves emellertid domkapitel, som anse sig ega en sådan befogenhet och icke sky att utöfva den för att såmedelst trakassera misshagliga kyrko- och skolrådsordförander. Här äro för visso lagbestämmelser af nöden.

I fråga om de åtgärder, som i följd af en dylik revision kunna af domkapitel vidtagas, synes det mig ligga i öppen dag, att domkapitlet väl eger att, der anledning till anmärkning förefinnes, söka få till stånd det åtal, hvartill förhållandena kunna föranleda, hvarigenom saken blir underkastad laga domstols pröfning, men icke att »med all skälig skonsamhet» göra sig sjelft till domare i slika verldsliga ting och, om t. ex. kyrkomedel anses använda för obehörigt ändamål, *döma* till återbäring och hos öfverexekutor påfordra sina egna utslags verkställighet.

Sådant har dock i detta århundradets sista decennium skett särskildt i ett fall, som torde vara allmänt bekant, och, hvad värre är, den begärda handräckningen för verkställande af dylika »laga kraftegande beslut» har verkligen lemnats!

Först genom högsta domstolens utslag har den exekutiva åtgärden såsom en rättslig omöjlighet annullerats.

Åtskilligt mer skulle kunna anföras för att ådagalägga behöfligheten och nödvändigheten af ett närmare fixerande i lag af vederbörandes befogenheter, men jag inskränker mig till att med stöd af det anförda hemställa, att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af lagbestämmelse, hvarigenom de kyrkliga kommunernas och deras förvaltningsorgans med grunderna för gällande kyrkostämmoförordning öfverensstämmande sjelfständighet gent emot de ecklesiastika myndigheterna erhåller ett tydligt uttryck, och de sistnämndas befogenhet begränsas och preciseras.»

Utskottet kan ej finna den af motionären föreslagna lagstiftningsåtgärden vara af behovet påkallad. Enligt utskottets uppfattning lemna gällande lagbestämmelser tillfyllestgörande anvisning om graden af den sjelfständighet, som de kyrkliga kommunerna och deras förvaltningsorgan i handhafvandet af kyrkors och församlingars medel besitta gent emot de ecklesiastika myndigheterna, och utskottet kan ej heller finna någon anledning att begränsa de ecklesiastika myndigheternas inflytande uti ifrågavarande hänseenden i vidare mån än redan är fallet.

Enligt 2 § af kyrkostämmoförordningen, jemförd med kongl. cirkuläret den 29 oktober 1886, eger kyrkostämma besluta om användande af kyrkokassas medel till allt, som afser kyrkans behof och ändamål. I sin förvaltning härutinnan kan församlingen alltså ej på något sätt bindas af de ecklesiastika myndigheterna, så vida församlingen håller sig inom gränserna för sin i lagen utstakade befogenhet.

Beträffande hushållning och vård om kyrkans egendom i öfrigt, höra äfven dessa ärenden till kyrkostämmans handläggning, dock att församlingen härutinnan är i sin förvaltning bunden af de särskilda föreskrifter, som finnas meddelade i kyrkolagen, presterskapets privilegier och andra författningar. Medgifvas må, att församlingarnes sjelfständighet i fråga om förvaltningen af kyrkoegendom på grund af sålunda gifna föreskrifter är begränsad — utskottet vill erinra om de i kyrkolagens 26 kap. gifna föreskrifter om förbud att utan Kongl. Maj:ts samtycke sälja kyrkans fasta jordagods samt de i kongl. förordningen den 29 november 1867 meddelade bestämmelser om hvad iakttagas skall vid försäljning af sådan kyrkornas lösa egendom, som tjenar att

bevara minnet af forntidens bruk och konstfärdighet — men då ifrågasvarande inskränkningar tillkommit i syfte att förebygga förlösande af kyrkornas egendom och konstskatter, och detta syfte skulle i betänkelig grad äfventyras genom utsträckning af församlingarnes befogenhet i förvaltningen af dylik egendom, torde det ej böra ifrågasättas att i detta afseende vidtaga någon förändring. Motionären synes ock näppeligen hafva åsyftat något sådant. Kärnpunkten i hans framställning rörer, att döma af motiveringen, domkapitlens utöfvande af kontroll å församlingarnes handhafvande af kyrkans medel. Såsom redan blifvit sagdt, innebär emellertid denna kontrollrätt ej någon som helst inskränkning uti församlingens lagliga förvaltnings- och beslutanderätt. Öfverskrides åter denna, bör naturligtvis rättelse, så vidt möjligt, åvägabringas, och det kan ej anses annat än välbetänkt, att man gifvit domkapitlen bemyndigande och skyldighet att häröfver hålla tillsyn. Vore så ej fallet, skulle lätteligen kunna inträffa, att kyrkostämman använde kyrkans medel för ändamål, som, om ock för församlingen gemensamma, likvisst ej vore af beskaffenhet att böra med kyrkans tillgångar fyllas.

Hvad slutligen vidkommer sättet för utöfvande af domkapitlens kontrollrätt lärer, så vidt utskottet kunnat erfara, endast i undantagsfall förekomma, att denna utöfvas annorledes än i sammanhang med biskops- eller prostvisitationerna. Skulle emellertid domkapitlet af en eller annan orsak finna anledning att föranstalta om särskild revision af kyrkoräkenskaperna och medelförvaltningen, synes detta ej böra förvägras, helst som det ej under några förhållanden kan ligga i församlingarnes intresse att begränsa kontrollrätten till vissa på förhand bestämda tillfällen. Så vidt utskottet känner, hafva domkapitlen ej heller begagnat sig deraf för att onödigt besvära handhafvarne af kyrkans medel.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Holmgrens förevarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 april 1899.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.
